

Projekt *Uczę historii i teraźniejszości* jest współfinansowany ze środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności w ramach programu *Szkoła uczy się*.

I.10 PO CO NAM PAŃSTWO

I.10.1	Informacja dla nauczyciela	2
I.10.2.	Przebieg zajęć	3
I.10.3.	Karta pracy ucznia	4
I.10.4.	Materiał pomocniczy	8
I.10.4.1	Funkcje państwa opiekuńczego i minimalnego	8
I.10.4.2	Przykłady interwencjonizmu państwa w gospodarce	9

KODY QR DO MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

Kod QR nr o.
Materiał pomocniczy.

ZESZYT WOS

I.10 PO CO NAM PAŃSTWO?

I.10.1 INFORMACJA DLA NAUCZYCIELA

Temat _____ Po co nam państwo?

Czas realizacji _____ ⌚ 25 min.

Czego się dowiem? _____ Jakie są różnice między modelem państwa opiekuńczego i modelem państwa minimalnego.

Dlaczego się tego uczyć? _____ Po to, by móc dokonać autoidentyfikacji politycznej.

Metody pracy _____ • rozmowa nauczająca • praca z tekstem źródłowym • ankieta

Wyposażenie / materiały _____ • rzutnik multimedialny • powielone karty pracy ucznia • dostęp do internetu • smartfony uczniów z dostępem do sieci.

I.10.2. PRZEBIEG ZAJĘĆ

Temat przewidziany do realizacji podczas 1 jednostki lekcyjnej.

WSTĘP [⌚ 10 min.]

- Rozdaj młodzieży kserokopie niezbędnych materiałów (ankiet). Poproś o zapoznanie się z treścią zadania 1 (z ankietą).
- Wyjaśnij, że ankiet dotyczy kwestii, czego oczekujemy od państwa jako obywatelki i obywatele. Poproś uczniów/uczennice, aby wypełnili ankietę i podali przykłady swoich oczekiwań wobec państwa. Powiedz im, że mają możliwość skorzystania ze słowniczka – znajdą tam wyjaśnienia

niektórych pojęć z ankiety, które mogą być dla nich niezrozumiałe. Ćwiczenie ma na celu wzbudzić refleksję nad tym, czego oczekujemy od państwa jako obywatele/obywatelki. Podkreśl, że jest to też krok w kierunku autoidentyfikacji politycznej: jakiego modelu państwa jestem zwolennikiem/zwolenniczką – opiekuńczego czy minimalnego?

ROZWINIĘCIE [⌚ 10 min.]

- Zastanówcie się wspólnie, które z udzielonych odpowiedzi (podczas rozwiązywania zadania 1.) mogą być charakterystyczne dla zwolennika/zwolenniczki państwa opiekuńczego, a które – państwa minimalnego. Poproś młodzież o zaznaczenie prawidłowych odpowiedzi w odpowiedniej części tabeli w ankiecie. [⌚ 5 min.]
- Wyświetl tabelę – → ■■ Kod QR do materiału pomocniczego. – jako podsumowanie tej części lekcji. Powtórz najważniejsze cechy państwa opiekuńczego i minimalnego. [⌚ 5 min.]

ZAKOŃCZENIE [⌚ 5 min.]

- Zaproś uczennice i uczniów do przeczytania dwóch fragmentów programów politycznych partii A i B i udzielenie odpowiedzi na pytania zamieszczone w Zadaniu 2. Następnie poproś wybrane osoby, aby przedstawiły swoje odpowiedzi. Zapytaj młodzież, czy miała jakieś problemy z ustaleniem, które z punktów opisują dany model państwa. Zwróć uwagę na bardzo silną rolę

państwa w modelu opiekuńczym (państwo chroni słabszych) i podkreśl wagę wolności i swobody działania w życiu gospodarczym w modelu minimalnym. Na koniec możesz zapytać, czy ktoś wie, jakich partii politycznych są to fragmenty programów (źródło A: Konfederacja, źródło B: Partia Razem).

Kod QR do materiału pomocniczego.

I.10.3. KARTA PRACY UCZNIĄ

ZADANIE 1.

Poniżej znajduje się ankieta dotycząca funkcji państwa. Dzięki niej możesz sprawdzić, czy jesteś zwolennikiem/zwolenniczką państwa opiekuńczego czy minimalnego. Odpowiedz na poniższe pytania, wstawiając w odpowiedniej rubryce znak X.

Opinia na temat funkcji państwa	W jakim stopniu zgadzasz się z poniższymi stwierdzeniami zamieszczonymi w pierwszej kolumnie? (wybierz jedno pole i postaw znak X)					Którego z państw dotyczy, twoim zdaniem, dane stwierdzenie?	
	TAK	Tak, ale...	?	Nie, ale...	NIE	P. op.	P. min.
	TAK – zdecydowanie tak tak, ale... – tak, ale... ? – Trudno powiedzieć nie, ale... – nie, ale... NIE – zdecydowanie nie					op. – opiekuńcze ⁵ min. – minimalne ⁶	
Państwo powinno być jedynie „stróżem”: zapewnić bezpieczeństwo i ochronę własności.							
Państwo powinno dbać o najłabszych poprzez system wsparcia socjalnego, np. zasiłek rodzinny dla rodzin o niskich dochodach.							
Państwo powinno zapewnić dochód podstawowy ¹ .							
Państwo powinno zapewnić edukację na wszystkich poziomach kształcenia.							
Państwo powinno zapewnić edukację podstawową. Kształcenie ponadpodstawowe powinno być odpłatne.							
Państwo powinno zapewnić infrastrukturę (sieć dróg, porty lotnicze, sieć kolejowa), natomiast sam transport powinno się zostawić firmom prywatnym.							
Państwo powinno zapewnić tani transport publiczny.							
Państwo powinno gwarantować stabilność pieniądza ² .							
Państwo powinno gwarantować wysokość płacy minimalnej ³ .							
Służba zdrowia powinna być sprywatyzowana, a koszty opieki medycznej powinni ponosić sami pacjenci.							
Państwo powinno zapewnić bezpłatną służbę zdrowia.							

Opinia na temat funkcji państwa	TAK	Tak, ale...	?	Nie, ale...	NIE	P. op.	P. min.
Kultura powinna być finansowana przez podmioty prywatne.							
Państwo powinno prowadzić politykę wspierania taniego budownictwa mieszkaniowego.							
Państwo powinno gwarantować przestrzeganie przez pracodawcę prawa pracy, godnych warunków pracy i swobody działalności związków zawodowych, jeśli nawet wiąże się to z ograniczeniami swobody działania firm prywatnych i zmniejszeniem ich zysków.							
Państwo powinno zapewnić opiekę konsularną ⁴ dla swoich obywateli i obywateli poza granicami kraju.							
Państwo powinno zapewnić bezpieczeństwo zewnętrzne poprzez sojusze, rozbudowę armii i profesjonalną politykę zagraniczną.							

ZADANIE 2.

Przeczytaj fragmenty programów politycznych dwóch partii będących obecnie w Sejmie RP. Wskaż, która z nich promuje model państwa opiekuńcze-

go, a która minimalnego? Uzasadnij swoje zdanie, odwołując się do treści programu.

ŹRÓDŁO 1: PROGRAM PARTII A

Ustawa o drobnym handlu. Znaczące ułatwienie prowadzenia drobnej działalności handlowej. Ustawa znosi kary za handel uliczny i zwiększa limity działalności nierejestrowanej. **Podniesienie limitu VAT.** Podniesienie limitu, po przekroczeniu którego przedsiębiorca musi zarejestrować się na VAT, do 400 000 zł. (...) Niezależnie od wysokości przychodów, przedsiębiorcy będą mogli korzystać z uproszczonej księgi przychodów i rozchodów. (...) Likwidacja klauzuli obejścia prawa podatkowego, pozwalającej nałożyć podatek, który wprost nie

wynika z prawa podatkowego. (...) Związanie kwoty wolnej od podatku z minimalnym wynagrodzeniem za pracę. Kwota wolna od podatku wynosić będzie dwunastokrotność minimalnego wynagrodzenia za pracę. Likwidacja odmowy sprzedaży towaru czy realizacji usługi. Nikt nie ma prawa narzucać przedsiębiorcy realizacji usługi niezgodnej z jego sumieniem.

➔ Źródło: [https://\[...\]pl/pakiet-polskiego-przedsiębiorcy/](https://[...]pl/pakiet-polskiego-przedsiębiorcy/) [dostęp: 22.08.2022]

ŹRÓDŁO 2: PROGRAM PARTII B

Państwo po stronie pracujących. Ustanowimy wysokość płacy minimalnej na umowie o pracę na poziomie ⅔ przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce. Zlikwidujemy 12-miesięczny okres rozliczeniowy, dzięki któremu firmy unikają dziś

płacenia za nadgodziny. Będziemy dążyć do ujednolicenia czasu pracy w całej Unii Europejskiej. Wprowadzimy obowiązkowe umowy o pracę przy realizacji zamówień publicznych^[7], o ile umowa cywilnoprawna^[8] nie wynika ze specyfiki konkretnego

zamówienia publicznego. Skończymy z zatrudnianiem przez instytucje publiczne na śmieciówkach^[9]. Wraz z postępowaniem automatyzacji będzie można pracować coraz krócej. **Wprowadzimy 35-godzinny tydzień pracy.** Zapewnimy wszystkim zatrudnionym co najmniej 35 dni płatnego urlopu wypoczynkowego, a po przepracowaniu 20 lat prawo do rocznego płatnego urlopu, niezależnie od formy zatrudnienia. **Wprowadzimy jawność płac.** Tylko tak możemy osiągnąć równą płacę za tę samą pracę, skoń-

czyć z dyskryminacją ze względu na płeć lub wiek. Wprowadzimy do kodeksu pracy zapis, że każdemu pracownikowi i każdej pracownicy, niezależnie od branży w jakiej pracuje, należy się **wolna niedziela co najmniej raz na dwa tygodnie.** Wprowadzimy stawkę za pracę w niedzielę wynoszącą 250 proc. stawki podstawowej.

🔗 Źródło: [https://\[...\]pl/program/](https://[...]pl/program/)
[dostęp: 22.08.2022]

Model państwa	Promuje partia... (wstaw A lub B)	Uzasadnienie
Opiekuńcze		Argument 1.
		Argument 2.
		Argument 3.
Minimalne		Argument 1.
		Argument 2.
		Argument 3.

SŁOWNICZEK

1. **Bezwarunkowy dochód podstawowy (BDP)** – według społeczno-politycznego modelu finansów publicznych każdy obywatel, niezależnie od swojej sytuacji materialnej, otrzymuje od państwa jednakową kwotę pieniędzy, określoną ustawowo, za którą nie jest wymagane jakiegokolwiek świadcze-

nie wzajemne [czyli praca – A.G.]. Dochód ten, bez innych form zarobku czy pomocy społecznej, ma zapewnić każdemu członkowi społeczeństwa minimum egzystencji, jak również pieniężny udział w dochodzie całkowitym tego społeczeństwa, bez konieczności sprawdzania jego potrzeb. Wskazuje

się na ten sposób, aby rozwiązać m.in. problemy wynikające z robotyzacji (gdzie większość produkcji wykonywana jest przez maszyny).

↪ Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Bezwarunkowy_doch%C3%B3d_podstawowy [dostęp: 22.08.2022]

Więcej: *Dochód podstawowy. Nowy pomysł na państwo opiekuńcze?*, Polski Instytut Ekonomiczny [debata]:

<https://sv-se.facebook.com/pienetpl/videos/doch%C3%B3d-podstawowy-nowy-pomys%C5%82-na-pa%C5%84stwo-opieku%C5%84cze/434786707868326/> [dostęp: 22.08.2022]

2. Stabilność pieniądza – termin związany z polityką pieniężną banku centralnego – ochroną stabilności cen, czyli utrzymaniem niskiej inflacji oraz stabilnymi stopami procentowymi [A.G.].

3. Płaca minimalna – zgodnie z prawem, ustalony najniższy, dopuszczalny poziom wynagrodzenia pieniężnego za pracę najemną (na podstawie umowy o pracę), określony w postaci stawki lub minimalnego zarobku za pracę w obowiązującym wymiarze czasowym (najczęściej w ciągu miesiąca). Ta najniższa z możliwych płac ustalana jest przez państwo. Nie zależy od poziomu kompetencji pracownika ani od pozostałych składników wynagrodzenia.

↪ Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/P%C5%82aca_minimalna [dostęp: 22.08.2022]

4. Opieka konsularna – wola objęcia przez państwo opieką własnego obywatela wobec innego państwa, które narusza jego prawa i wolności (zob. Piotr Kobielski, *Opieka Dyplomatyczno-konsularna w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka*, „Problemy współczesnego prawa międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego”, vol. XIII, A.D.MMXV, s.41). Oznacza to, że państwo polskie może udzielić pomocy swoim obywatelom i obywatelkom poza granicami kraju w sytuacji, gdy np. zostaną im skradzione dokumenty tożsamości.

5. Państwo dobrobytu (ang. *welfare state*, w węższym rozumieniu również państwo opiekuńcze) – koncepcja państwa, zgodnie z którą stawia ono

sobie za cel zabezpieczenie obywateli przed ryzykiem wiążącym się z funkcjonowaniem gospodarki rynkowej. Koncepcja ta ukształtowała się pod wpływem tzw. ekonomii dobrobytu po II wojnie światowej, zaś rozwinęła się szczególnie w latach 70. i 80. XX wieku. Zakłada ona przede wszystkim, że państwo powinno silnie ingerować w życie gospodarcze, przez co jest przeciwieństwem liberalizmu ekonomicznego, który kładzie duży nacisk na rozwiązywanie problemów społecznych.

Oprac. na podstawie:

↪ https://pl.wikipedia.org/wiki/Pa%C5%84stwo_dobrobytu [dostęp: 22.08.2022]

6. Państwo minimalne – model państwa, w którym instytucje władzy ograniczają się do minimum interwencji, niezbędne do prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa obywatelskiego oraz zapewniające istnienie rynku [czyli możliwość wymiany towarów i usług między producentem a konsumentem – A.G.]. Do minimalnych zadań państwa należą: stanowienie prawa, ochrona przed przemocą, ochrona przed kradzieżą, ochrona przed oszustwem, zapewnienie egzekwowania prawa oraz zapewnienie egzekwowania swobodnie zawartych umów.

↪ Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Pa%C5%84stwo_minimalne [dostęp: 22.08.2022]

7. Zamówienia publiczne – prace zleczone i finansowane przez państwo lub samorząd lokalny [A.G.].

8. Umowa cywilnoprawna – umowa zlecenie i umowa o dzieło [A.G.].

9. Umowa śmieciowa, śmieciówka – umowa stosowana przez pracodawców zazwyczaj w celu omięcia przepisów prawa pracy i obniżenia kosztów zatrudnienia. Dla pracowników, umowa śmieciowa skutkuje brakiem niektórych świadczeń zapewnianych przez umowę o pracę, m.in. okresu wypowiedzenia, płatnego urlopu i dodatków za nadgodziny [A.G.].

I.10.4. MATERIAŁ POMOCNICZY

I.10.4.1. FUNKCJE PAŃSTWA OPIEKUŃCZEGO I MINIMALNEGO

Funkcje państwa	Państwo opiekuńcze	Państwo minimalne
Bezpieczeństwo	zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony własności	zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony własności
System prawa	sprawnie działający system prawa	sprawnie działający system prawa, ograniczenie do minimum biurokracji
Infrastruktura	budowa dróg, infrastruktury kolejowej, lotnisk	
Stabilność pieniądza	zapewnienie stabilności pieniądza	
Edukacja	bezpłatna edukacja na wszystkich szczeblach nauki	bezpłatna edukacja na poziomie podstawowym
Zdrowie	bezpłatna służba zdrowia.	odpłatna opieka medyczna.
Kultura	wspieranie rozwoju kultury, w tym także finansowe	kultura powinna być finansowana przez podmioty prywatne, a nie finansowana przez państwo
Opieka poza granicami kraju	opieka konsularna dla obywateli i obywateli poza granicami kraju	
Wsparcie socjalne	system wsparcia socjalnego dla najuboższych osób takiej pomocy potrzebujących	opieka socjalna powinna być oddana w ręce prywatnych fundacji i stowarzyszeń działających charytatywnie
Podatki	podatki progresywne ^[1] : obywatele zamożniejsi powinni płacić więcej procentowo niż ci mniej zarabiający	jak najniższe podatki – podatek liniowy ^[2]
Rola państwa w grze rynkowej	interwencjonizm państwowy ^[3] – państwo wspiera rozwój gospodarczy	im mniej państwa na rynku ^[4] , tym lepiej, państwo ma nie przeszkadzać w działalności gospodarczej
Związki zawodowe	silne związki zawodowe, reprezentujące interesy pracowników	ograniczenie uprawnień związków zawodowych, aby „nie przeszkadzały” w rozwoju firmy
Polityka mieszkaniowa	państwo powinno zapewnić mieszkania komunalne ^[5] najuboższym, wspierać rozwój. polityki mieszkaniowej, aby rodziny mniej zamożne miały szansę na własne mieszkanie.	budowanie mieszkań zależy od popytu i podaży. Państwo nie powinno ingerować w rynek mieszkaniowy.

1.10.4.2. PRZYKŁADY INTERWENCJONIZMU PAŃSTWA W GOSPODARCE

- ustalanie płacy minimalnej,
 - wprowadzanie monopolu państwowego w niektórych sektorach gospodarki, np. produkcji alkoholi, przemyśle zbrojeniowym, budowie i obsłudze dróg i innych środków transportu, usługach pocztowych, systemie opieki społecznej, budownictwie, edukacji,
 - bezpośrednie dotacje do nierentownych, (przynoszących straty zamiast zysku), bankrutujących przedsiębiorstw (...),
 - regulacja rynku poprzez wprowadzanie systemu koncesjonowania niektórych form działalności gospodarczej (ograniczenie możliwości wykonywania określonych zawodów, konieczność posiadania państwowej koncesji aby pracować w danym zawodzie, np. taksówkarz – A.G.),
 - bezpośrednie finansowanie niektórych inwestycji gospodarczych z pieniędzy podatników, np. budowy autostrad,
 - „ratowanie” upadających przedsiębiorstw przez preferencyjne (korzystne – A.G.) kredyty, odłużanie i ewentualnie przejmowanie upadłych przedsiębiorstw na własność skarbu państwa, finansowane z pieniędzy podatników (...).
- ➔ Źródło: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Interwencjonizm> [dostęp: 22.08.2022]

SŁOWNICZEK

1. **Podatek progresywny** – (...) określenie to stosuje się najczęściej w odniesieniu do podatku dochodowego od osób fizycznych. Przy progresywnym systemie opodatkowania stawka opodatkowania (procent płaconego podatku) rośnie wraz ze wzrostem dochodu podatnika. Oznacza to, że podatnik o wyższym dochodzie będzie odprowadzał większą jego część w formie podatku, niż podatnik o niższym dochodzie.

➔ Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Podatek_progresywny [dostęp: 22.08.2022]

2. **Podatek liniowy** – (...) koncepcja podatku liniowego jest formułowana najczęściej w odniesieniu do podatku dochodowego od osób fizycznych lub podatku dochodowego od osób prawnych. W takim przypadku wymiar podatku liniowego jest obliczany w oparciu o jedną stawkę opodatkowania, co oznacza, że wszyscy podatnicy płacą taką samą część (np. 19%) swoich dochodów w formie podatku.

➔ Źródło: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Podatek liniowy> [dostęp: 22.08.2022]

3. **Interwencjonizm państwowy** – ingerencja państwa w gospodarkę (patrz przykłady powyżej).

4. **Rynek** – rozumiany jako zespół mechanizmów umożliwiających kontakt producentów z konsumentami

➔ Źródło: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Rynek_\(ekonomia\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Rynek_(ekonomia)) [dostęp: 22.08.2022]

5. **Mieszkanie komunalne** – (dawniej w ustroju komunistycznym: kwaterunkowe) mieszkanie będące własnością gminy i przydzielane osobom, które o nie wnioskuje zgodnie z określonymi przez gminę kryteriami; specyficzna forma pomocy społecznej.

➔ Źródło: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Mieszkanie> [dostęp: 22.08.2022]